

Δρ ΜΙΧΑΛΗΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Ο δρ Μιχάλης Παπαδόπουλος, ο ανώτερος εκπαιδευτικός ψυχολόγος, υπεύθυνος του τομέα προγραμμάτων, ερευνών της Υπηρεσίας Εκπαιδευτικής Ψυχολογίας μέσα από τους αγώνες και τη συνεχή κοινωνική του παρέμβαση, για τριάντα τόσα χρόνια, έχει καταφέρει τομές στα εκπαιδευτικά και ψυχοκοινωνικά δρώμενα του τόπου.

Αριστερά: Σε συνέδριο για τα ναρκωτικά στη Φινλανδία το 2002. Πάνω: Σε Γυμνάσιο της Λεμεσού της Ζώνης Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας σε δράση κατασκευής ψηφιδωτού τοίχου από ομάδα παιδιών του σχολείου. Δεξιά: Σε συνέδριο στην Ισπανία για τα ναρκωτικά το 2003.

Ο στρατευμένος επιστήμονας στην απελευθέρωση του ανθρώπου

«Πάρα πολλά παιδιά χάνονται λόγω της έλλειψης στήριξης από ειδικούς»

ΤΗΣ ΑΝΤΙΓΟΝΗΣ ΣΟΛΩΜΩΝΙΔΟΥ ΔΡΟΥΣΙΩΤΟΥ

Κοιμάστε πίσω τα βράδια; Είναι γεγονός ότι η ένταση της δουλειάς με την έκρηξη των προβλημάτων στα σχολεία πολλές φορές με απασχολεί και στον ύπνο μου. Έχετε περισσότερο άγχος από τη δεκαετία που είσατε ο μόνος εκπαιδευτικός ψυχολόγος για τις επαρχίες Λεμεσού και Πάφου; Ναι, τότε μπορώ να πω ότι είχα λιγότερο άγχος από ό,τι τώρα που είμαστε παγκύπρια 37 εκπαιδευτικοί ψυχολόγοι γιατί έχουν αυξηθεί ποσοτικά και ποιοτικά τα προβλήματα, υπάρχουν νέες μορφές παραβατικότητας, ψυχικών δυσκολιών που οφείλονται στην τεράστια αλλαγή της κυπριακής κοινωνίας, τη διάλυση του κοινωνικού ιστού αλλά και των συνακόλουθων οικονομικών μοντέλων ανάπτυξης. Την κοινωνική παθογένεια είχα πολλές φορές επισημάνει σε συνεντεύξεις μου...

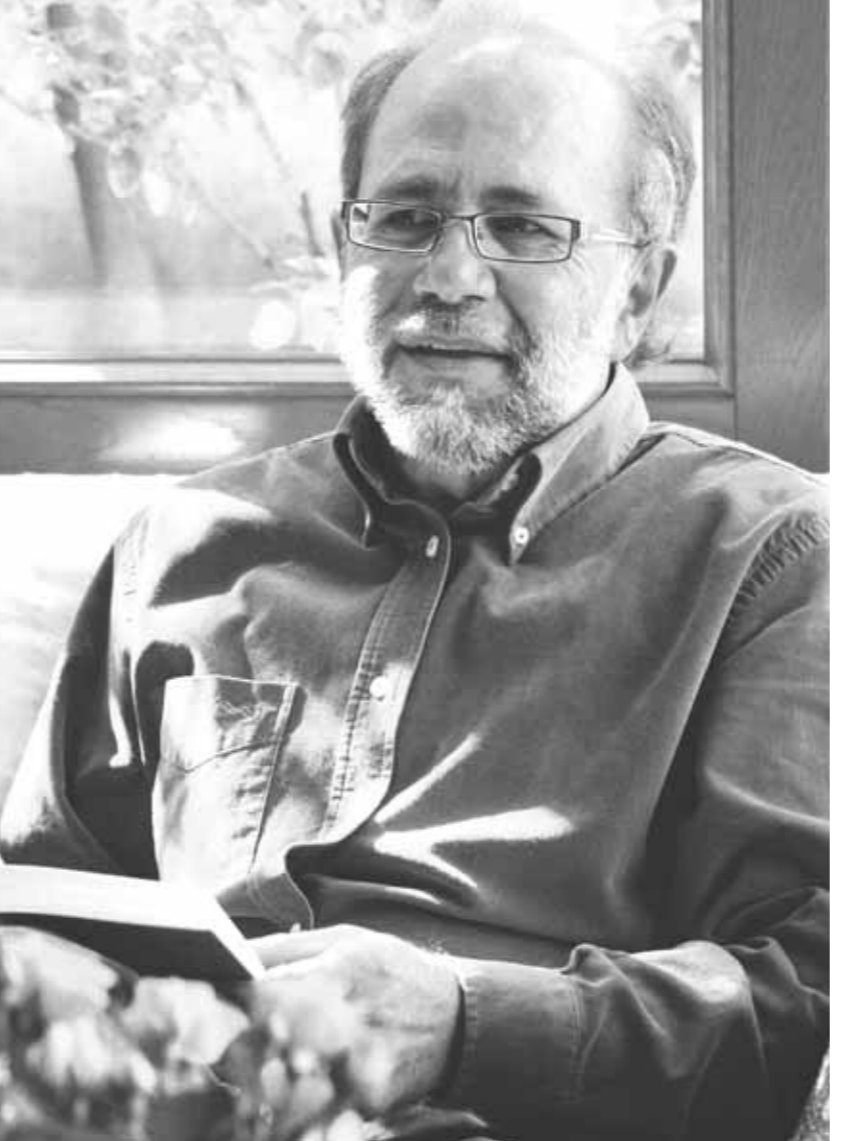
Και στη μελέτη για τη νεανική παραβατικότητα... που κάναμε με τους Νίκο Περιστιάνη και Πρόδρομο Προδρόμου για την Επιτροπή Εσωτερικών της Βουλής το 1994. **Μια μελέτη που έχει παραμείνει από τότε στα ασηπτα συρτάρια της Βουλής.** Ναι, ήταν μια μελέτη που έδινε έμφαση στη στρατηγική πρόληψης. Οριοθετούσαμε τις κοινωνικοοικονομικές αλλαγές που επήλθαν μετά την εισβολή και τη ραγδαία οικονομική ανάπτυξη, κωδικοποιώντας τους στη δομή των ενδοοικογενειακών σχέσεων και της συνθήκης ανατροφής των παιδιών, στη δομή των σχέσεων μαθητών και δασκάλων, στις διαπροσωπικές σχέσεις παιδιών και εφήβων. Τόνιζα τότε την αντιφατικότητα των μνημών που διοχέτευε και συνεχίζει να διοχετεύει η κυπριακή κοινωνία στους νέους. Ενώ διατηρεί έντονα παραδοσιακά συντηρητικά στοιχεία, ταυτόχρονα βομβαρδίζει τα παιδιά της με τη λατρεία του άμεσου κέρδους και του καταναλωτισμού. Παρόμοια χαρακτηριστικά βρήκε και η μεγάλη ευρωπαϊκή έρευνα που δημοσίευσε πρόσφατα ο Φιλελεύθερος, όπου τονίζονται ότι ο Κύπριος είναι συντηρητικός και υπερεκαταναλωτικός. Αυτό τα λέμε από το 1994.

Νιώθετε αγανάκτηση που τίποτα δεν έγινε; Ένωθα έντονη αγανάκτηση μέχρι το 2000. Στη μελέτη μας του '94 είχαμε εισηγηθεί τη δημιουργία ενός Συμβουλίου Εγκληματικότητας, το οποίο δημιουργήθηκε πρόσφατα και υπάρχει επιτέλους το πρώτο εθνικό σχέδιο δράσης για πρόληψη και αντιμετώπιση νεανικής παραβατικότητας 2006-2010 στο οποίο συμμετέχω. Ανάλογη κίνηση έγινε και με το θέμα των ναρκωτικών.

Οι πρώτες προσπάθειες για πρόληψη... έγιναν το 1990 με πρωτοστάτη το Γιώργο Λιλήκα, υπεύθυνο τότε του Φορέα Νεολαίας. Λόγω του εφσουχασμού της εποχής έτυχαν σχεδόν καθολικής υπόσκαψης από τη διάφορα κατεστημένα. Το νομοσχέδιο για την ίδρυση του Αντιναρκωτικού Συμβουλίου Κύπρου εκκρεμούσε για χρόνια στη Βουλή και ψηφίστηκε σε νόμο το 2000. Μέσα από ένα πρόγραμμα διδμοποίησης της Κύπρου με την Ισπανία έχει σχεδιαστεί η πρώτη εθνική στρατηγική για τα ναρκωτικά 2004-2008 και το πρώτο εθνικό σχέδιο δράσης. Την αγανάκτηση που είχα για δεκαετίες διαδέχτηκε μια αισιοδοξία διότι έγιναν βήματα που αφορούν την εγκατάσταση υποδομών και πρόληψης. Τα αποτελέσματα όμως θα τα δούμε σε λίγα χρόνια.

Δεν είναι αργά; Τα ναρκωτικά μπάκιν στα στρατόπεδα, στα σχολεία. Τα σημερινά συμπτώματα εκκολάφθηκαν την περασμένη εικοσαετία, όταν όλοι χαμογελούσαν ειρηνικά με τις δικές μας προβλέψεις. Έγινε η Συντονιστική Επιτροπή Αγωγής Υγείας και Πολιτότητας, η οποία έχει ως κύριο σκοπό την πρόωθηση και αξιολόγηση της προληπτικής στρατηγικής στα σχολεία. Τυγχάνει να προεδρεύω αυτής της Επιτροπής από το 2004 και σε συνεργασία με το Ερευνητικό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο Ψυχικής Υγιεινής των Αθηνών και το Κέντρο Εκπαίδευσης για την

Προαγωγή της Υγείας, προβαίνουμε σε εκπαιδευση των εκπαιδευτικών σε θέματα αγωγής υγείας και εφαρμόζουμε προληπτικά προγράμματα ενισχύοντας το ψυχικό ανοσοποιητικό σύστημα των παιδιών ενάντια στα ναρκωτικά και την παραβατικότητα. Αυτό είναι επένδυση για το μέλλον. **Πώς αντιμετωπίζετε τους μαθητές - βαποράκια, τους στρατόπεδα ναρκωτικών; Η λανθάνουσα των θανάτων από ναρκωτικά;** Η λύση θα πρέπει να επικεντρώνεται στη μείωση της ζήτησης, διότι και οι καλύτερες αστυνομικές στον κόσμο δεν καταφέρνουν να καταστείλουν το φαινόμενο, παρά μόνο σε πολύ μικρό βαθμό. Η θέση των εμπειρογνομώνων είναι ότι το πρόβλημα των ναρκωτικών θα κτυπηθεί στον τομέα της πρόληψης και η σύγχρονη προσέγγιση βασίζεται πάνω στην ανάλυση των παραγόντων κινδύνου. **Ποιοι είναι αυτοί;** Η χαμηλή αυτοεικόνα, η έλλειψη σαφούς και κατάλληλης πληροφόρησης για τους κινδύνους της χρήσης ουσιών, η έλλειψη φιλοδοξιών για το μέλλον, οι γονείς που κάνουν χρήση ουσιών. Ένα παιδί που βλέπει τους γονείς του με το παραμικρό

πρόβλημα να προστρέχουν σε χάπια αυτό είναι παράγοντες κινδύνου. Οι αυταρχικοί ή οι υπερεπιτηρετικοί γονείς είναι επίσης παράγοντες κινδύνου όπως και οι δυσκολίες ειδικής κοινωνίας μεταξύ των μελών της οικογένειας. **Ποιοι παράγοντες προσατεύουν τους νέους;** Οι βασικές δεξιότητες ζωής, όπως είναι η ικανότητα για λήψη αποφάσεων, για αντιμετώπιση προβλημάτων, η διαχείριση των συναισθημάτων του άγχους και του θυμού, γενικά η ισχυρή προσωπικότητα και η θετική αυτοεικόνα είναι παράγοντες που προσατεύουν σε ατομικό επίπεδο από τα ναρκωτικά. **Η σχολική αποτυχία...** οδηγεί στα ναρκωτικά και στην παραβατικότητα. Το 1989-90 δημιουργήθηκε το πρόγραμμα του λειτουργικού αλφαριθμητισμού για αντιμετώπιση του λειτουργικού αναλφραβτισμού σε δυο Γυμνάσια της Λεμεσού. Έγινε επιστημονική μελέτη στο πλαίσιο της διδακτορικής μου διατριβής, η οποία κατέδειξε την αποτελεσματικότητα του προγράμματος τόσο στο γνωστικό τομέα όσο και στο συναισθηματικό τομέα. Το βιβλίο μου «Λειτουργικός Αναλ-

Η φροϊδική ψυχανάλυση
Ο Φρόνιτ αντιπροσωπεύει για το Μιχάλη Παπαδόπουλο και έχει τη φωτογραφία του στο γραφείο; Ο Φρόνιτ είναι ο ριζοσπάτης διανοητής που διατύπωσε την πρώτη ιστορικά πλήρη θεωρία του ανθρώπινου ψυχισμού. Η φροϊδική ψυχανάλυση επέφερε μια επανάσταση στη θεραπεία των ψυχικών προβλημάτων και διαταραχών αφού ασχολήθηκε με την ανάδυση και την ανάπτυξη του ανθρώπινου υποκειμένου δίνοντας δολοφή τον λόγο στον άνθρωπο απελευθερώνοντάς τον από τους καθορισμούς της προσωπικής και της κοινωνικής του ιστορίας. **Πατί γίνεται ψυχολόγος; Διότι από μικρός αγαπούσα τους ανθρώπους και είχα ερωτήματα για το τι είναι ο άνθρωπος. Μελετούσα τους άλ-**λους λαούς και είχα μια επίκτητη κοινωνικότητα που πήρα από τον πατέρα μου. Ήθελα να βοηθήσω τον άνθρωπο να αλλάξει και την κοινωνία να γίνει πιο ανεκτική στη διαφορετικότητα. **Τα χρόνια των σπουδών στη Γαλλία τι σας έδωσαν;** Ήταν μια διαδραστική, ψυχική και κοινωνική απελευθέρωση μεγάλης εμβέλειας. Φεύγοντας από το συντηρητικό περιβάλλον της Λεμεσού είδα τη διαφορετικότητα των ιδεολογικών ρευμάτων, των απελευθερωτικών κινήσεων, ήταν ένα πνευματικό άνοιγμα. Από τότε διατηρώ επιστημονική και πνευματική επαφή με τη Γαλλία. Στο παρελθόν δίδαξα και ως επισκέπτης καθηγητής στο Τμήμα της Αγωγής του Πανεπιστημίου της Aix-en-Provence.

«Της λέπρας πρώτο σύμπτωμα το χρήμα»

Πρόσφατα είδαμε μαθητές να κτυπούν συμμαθητή τους, να κάνουν βανδαλισμούς σε σχολεία... όλα αυτά είναι αποτέλεσμα της ευρύτερης κοινωνικής παθογένειας, ήταν αναμενόμενο και επανέρχεται στην έκθεση του '94 όπου τονίζαμε πως οι κοινωνικές ανακατατάξεις που επέφερε η εισβολή θα προκαλούσαν συμπτώματα, τα οποία εμφανίζονται στα πιο ευάλωτα μέλη της κοινωνίας που είναι τα παιδιά και οι έφηβοι. **Με το να περιφράδουμε τα σχολεία λύνουμε το πρόβλημα;** Μάλλον το αντίθετο, τα σχολεία πρέπει να ανοίξουν στην κοινωνία, είναι μια εισήγηση που έκανα εδώ και χρόνια, την οποία ασπάζτηκε ο αείμνηστος υπουργός Παιδείας Γεωργιάδης και αποφάσισε τη λειτουργία πειραματικά ανοικτών σχολείων τα απογεύματα με πολλές δραστηριότητες. Η καταστολή δεν έλυσε ποτέ κανένα πρόβλημα. **Ούτε και αυτό της βίας στα γήπεδα; Για τη βία στα γήπεδα υπάρχουν βαρύτεροι παράγοντες και έχει να κάνει με την εμπορικοποίηση και την εισβολή του χρήματος στο ποδόσφαιρο.** Ναι, παλιός αθλητικογράφος μια που τον καιρό της Χούντας όταν η πρωταθλήτρια Κύπρου συμμετείχε στο ελλοδικό πρωτάθλημα, έστειλλα τηλεφωνικές ανταποκρίσεις, μετά την έξοδό μου για σπουδές στη Γαλλία και την πολιτική μου ωρίμανση, κατάλαβα ότι το ποδόσφαιρο χρησιμοποιείται από τις διάφορες εξουσίες και να εμπορεύονται τον άθλο. Παλιά οι παίκτες έπαιζαν για τη φανέλα, τώρα παίζουν για τα λεφτά και όπως λέει ο Ελύτης «της λέπρας πρώτο σύμπτωμα το χρήμα». **Τι οδηγεί μαθητές να δέρνουν συμμαθητές τους και εκπαιδευτικούς;** Είναι σύνθετο το πρόβλημα που ξεκινά από την ευρύτερη κοινωνική παθογένεια, την έλλειψη αξιών, την προβολή επιδειρμικών αξιών καταναλωτισμού, εύκολου και γρήγορου κέρδους, και όλα τα συνεπαγόμενα του οικονομικού μοντέλου ανάπτυξης που ακολουθήσαμε μετά την εισβολή. Μετά είναι η κρίση της οικογένειας, αλλά και του σχολείου, τέλος είναι η επιρροή των ΜΜΕ ιδιαίτερα των ηλεκτρονικών στη διοχέτευση μοντέλων παραβατικότητας και διαστροφής. **Πρόσφατα συγκεκριμένες τηλεοπτικές εκπομπές έδειξαν πως γίνεται η χρήση ναρκωτικών, γεγονός που προάγει τη χρήση.** **Τη δεκαετία του '90 είχατε κάνει μια εκστρατεία για τον τρόπο που κάλυπταν τα ΜΜΕ τις αυτοκτονίες. Ναι, διότι την προβολή μιας αυτοκτονίας ακολουθεί σε σειρά αυτοκτονιών και είχα γράψει στο Γενικό Εισαγγελέα το 1997 για τη σχέση των ΜΜΕ και των αυτοκτονιών και τον καλούσα να λάβει μέτρα. Σήμερα γίνεται το ίδιο με τα ναρκωτικά διότι εκείνα που δυστυχώς επικρατούν στα ΜΜΕ είναι ο εντυπωσιασμός και η τρομοκρασία. **Δεκαετιών χρόνων παιδί μπορεί να βγαίνει έξω μέχρι τις έντεκα το βράδυ; Μέχρι τις έντεκα ναι, μετά τις δώδεκα αποτελεί πρόβλημα.** **Εσείς μεγαλώσατε δυο παιδιά, πώς λειτουργούσατε ως πατέρας; Είναι αλήθεια ότι βρέθηκα αντιμετώπος με τη γενικότερη χαλαρότητα και αδιαφορία που επικρατούσε από μερίδα γονιών σε σχέση με την υπευθυνότητα τους απέναντι στα παιδιά. Το παινίδι με τον έφηβο το κερδίζεις μέσα από μια σχέση αμοιβαίας εμπιστοσύνης, τρυφερότητας, ικανότητας να ακούς τις ανάγκες του, αλλά και επιβολής κάποιων ορίων. **Ποια ήταν τα όρια που βάλατε; Για παράδειγμα, να μη χρησιμοποιούν μοτοσυκλέτα πριν από την ηλικία που καθορίζει ο νόμος. Στις νεότερες εξόδους υπήρχε πάντα μια συγκεκριμένα ώρα, ανάλογα με την ηλικία τους που έπρεπε να επιστρέψουν. Θυμάμαι μια φορά την κόρη μου ανέλαβαν να τη φέρουν σπίτι γονείς μιας φίλης της, οι οποίοι βγήκαν έξω και αντί η ώρα δώδεκα την έφεραν στο σπίτι στη μιάμιση. Καμιά φορά η έλλειψη ορίων των παιδιών πηγάει και από τους ίδιους τους γονείς.******

«Η κοινωνία χρειάζεται πολιτιστική επανάσταση»

Ποιο είναι το πιο συνηθισμένο πρόβλημα που αντιμετωπίζετε από το 1976 που εξασκήσει το επάγγελμα του εκπαιδευτικού ψυχολόγου; Ήταν και εξακολουθεί να είναι η σχολική αποτυχία, η οποία οδηγεί στο σχολικό αποκλεισμό και στο σχολικό πόνο. Πρόσφατα έκλαψα από συγκίνηση όταν ένα παιδί που παρακολουθούσα, με διάφορα προβλήματα - και λειτουργικού αναλφραβτισμού - μου τηλεφώνησε για να μου πει ότι τελείωσε με άριστα, πανεπιστημιακό επίπεδο σκολή στην Ελλάδα. Πάχιξα να πείσω τους καθηγητικούς συλλόγους να τον περάσουν με επιείκεια στην επόμενη τάξη. Είχα περίπτωση μαθητή ο οποίος πάνω στην εφηβεία διέπραξε έντονες παραβατικές πράξεις και στη συνέχεια τον συνάντησα σε σεμινάρια επιμόρφωσης εκπαιδευτικών να με ευχαριστεί διότι ήμουν ο μόνος που τον υποστήριζα. **Για ένα μεγάλο διάστημα οι δικές σας θέσεις ήταν εντελώς αντίθετες από αυτές μερίδας εκπαιδευτικών.** Κάποιος Ελλαδίτης συνάδελ-

Σε σχολείο της Ζώνης Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας της Μασσαλίας.

εξουσιών. Ο άνθρωπος είναι προϊόν των κοινωνικών επιταγών και επιρροών. Η πρακτική του ψυχολόγου πρέπει να είναι απελευθερωτική. Γι' αυτό και ένιωθα σε όλα τα χρόνια ως αγωνιστής στρατευμένος στην απελευθέρωση του ανθρώπου, για να απαλύνω τον ψυχικό πόνο, δίπλα σε αυτούς που ένιωθαν δυσφορία μέσα στα διάφορα συστήματα. Το αποτέλεσμα αυτού του μακροχρόνιου αγώνα υπέρ του ανθρώπου με τον άνθρωπο, την ανάπτυξη και την επεξεργασία του απελευθέρωση που μπορεί να συγκροηθεί με τις επιταγές των διαφόρων

δέλφους ιδρύσαμε το Σύνδεσμο Ψυχολόγων Κύπρου και μιλούσαμε για την αναγκαιότητα ανάπτυξης υποστηρικτικών υπηρεσιών οι οποίες θα συνέβαλλαν στην πρόληψη ψυχοκοινωνικών προβλημάτων. Υπάρχουν μελέτες που τεκμηριώνουν ότι το κόστος της πρόληψης είναι λιγότερο από την επένδυση για τη θεραπεία ή και την καταστολή. Δομές πρόληψης είναι οι ψυχοκοινωνικές υπηρεσίες, η στήριξη των οικογενειών που έχουν προβλήματα, η μετατροπή του σχολείου σε Κέντρο δημιουργίας και πολιτισμού. **Πώς θα είναι η κυπριακή κοινωνία του αύριο;** Αν συνεχίσουμε με τις επικρατούσες νοοτροπίες, δεν είμαι αισιόδοξος, θα πρέπει να γίνουν δραστηριότητες με την ηγεθίδρωση μιας προληπτικής πολιτικής αλλά και με γενικότερες κοινωνικοοικονομικές αλλαγές. Η κυπριακή κοινωνία είναι σε μια πορεία αλλοτρίωσης και κρίσης αξιών, χρειάζεται μια πολιτιστική επανάσταση.